

CUVÂNT ÎNAINTE

O temerară invitație la lectură și meditație sau o pledoarie pentru moderație și democrație

I.

Cu exact un deceniu în urmă, tânărul universitar VLAD GAFIȚA își finaliza și publica teza de doctorat cu tema *Iancu Flondor (1865 - 1924) și mișcarea națională a românilor din Bucovina* (Editura Junimea, Iași, 2008, 544 p.) la *Alma Mater Sucevensis*.

Licențiat în Istorie și Geografie și încadrat ca lector la Facultatea cu același nume, unde în prezent funcționează și alte specializări precum *Relații Internaționale și Studii Europene*, el s-a stabilizat și afirmat ca având următoarele domenii de competență, la cursuri de licență și masterat: un curs opțional de *Istoria Bucovinei (1774 - 1918)*, două cursuri speciale de *Istorie contemporană a României și universală*, *Istorie politică modernă și contemporană universală*, *Istoria ideilor federaliste în Europa* ș.a. – predare, seminarizare, îndrumare teoretică și activități practice.

În paralel cu cercetarea și elaborarea tezei de doctorat, între anii 2001 – 2008, a redactat și elaborat 35 de studii și articole pe care le-a publicat în revista de istorie a Catedrei, „Codrul Cosminului” (anuar editat la Suceava, începând din 1995, după titlul și structura celui de la Cernăuți, apărut în România interbelică; în ultimul timp acesta apare exclusiv în limbi străine) sau le-a prezentat la unele colocvii și sesiuni naționale și internaționale.

Acest prim domeniu al cercetărilor și lucrărilor sale – incluzând în principal introducerea în circuitul național al unor bogate informații inedite din fonduri arhivistice, fapte, evenimente, procese istorice și concluzii, referitoare la mișcarea națională a românilor din Bucovina, din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, sub conducerea lui Iancu Flondor –

au avut darul de a-l impune pe autor în atenția tinerilor confrăți, prin contribuții consistente, de referință, cu privire la problematica încă „fierbinte” a istoriei acestei provincii în epoca modernă. Faptul acesta este cu atât mai meritoriu, cu cât unii istorici, mai ales din străinătate, din diaspora și din imediata vecinătate, abordează cu prioritate subiectul fie din perspectiva rolului civilizator și integrator la valorile central și vest – europene, fie a consecințelor ce le-au avut colonizările și imigrările sistematice, încurajate, stimulate de politica habsburgică, prin aducerea unor grupuri numeroase de alogeni nemți, evrei, polonezi, dar mai cu seamă ruteni sau ucraineni din Galiția; această amalgamare și înstrăinare etnică, lingvistică, culturală, confesională care a schimbat ponderea românilor în zonă, din majoritară în minoritară, n-ar mai fi justificat, chipurile, „legitimitatea” unirii votate de Adunarea Constituantă din 27 octombrie și 28 noiembrie 1918 la statul român.

Or, este știut cum s-au petrecut lucrurile. Austriei au intervenit în războiul ruso-turc din 1768 – 1774. Au contribuit, pe de o parte, la apărarea intereselor turcești, ca mediatori ai păcii, iar pe de altă parte, au zădărnicit ocuparea și anexarea Principatelor Române de către ruși, fapt pentru care sultanul i-a „compensat” cu teritoriul pe care ei l-au numit „Cheia Moldovei” – și pe care l-au ocupat în 1774, cu consimțământul rușilor și l-au anexat în 1775, după care l-au numit Bucovina și l-au stăpânit până în 1918.

Putea România, când s-a destrămat Austro-Ungaria, să fi rămas pasivă sau să fi împiedicat lupta, voința și acțiunea democratică a românilor autohtoni, de a se uni cu țara de la care fuseseră de-trunchiați, ocupați și anexați la imperiu în 1775?

II.

Dacă teza de doctorat, cât și lucrările, studiile și articolele ce i-au urmat l-au recomandat pe Vlad Gafița ca pe un tânăr istoric, bun patriot, ce s-a format și afirmat și, totodată, a acumulat o bună experiență într-ale scrisului, probând deja unele calități, virtuți, potențe și perspective promițătoare, iată că acum, în anul 2018, același VLAD GAFIȚA – după ani buni de studiu atent, sistematic și perseverent, după o matură meditație și reflecție –

ne oferă o nouă lucrare științifică, de-a dreptul surprinzătoare. Este vorba despre o sinteză de anvergură generală, universală, axată pe o temă specială, de mare însemnătate și actualitate – *TOTALITARISMUL* – prin prisma *teoriei viral-metamorifice*. Lucrarea se impune prin amplitudine sistematică, enciclopedică, inter și multidisciplinară, utilizând pentru prima oară, ca teorie și metodologie de lucru, *metamorfismul viral*.

Deși istoric prin formație, fără a se limita la acest domeniu, dar beneficiind de cunoașterea și experiența ce i-o oferă istoria, care, în ultimă instanță, este cea care examinează, cerne, alege, validează și ierarhizează totul – autorul utilizează, deopotrivă, concepte, concluzii, pe cât posibil din majoritatea științelor umaniste și sociale (istorie, filozofie, psihologie, sociologie, politologie, antropologie culturală, teologie etc.), analizând și evaluând principalele lucrări de referință apărute în majoritatea limbilor de largă circulație.

Cât privește noua sa teorie și metodologie de lucru – care ne uimește și cucerește prin caracterul său științific, demonstrat și explicat aproape matematic de însuși autorul cărții de față – o vom rezuma chiar după prezentarea sa din *Introducere*: „calea aleasă – ne spune domnia sa – se circumscrie analizei comparative a originilor ideatice ale acestui tip de totalitarism, întorcându-ne la bazele sale teoretice, filosofice și politice”, adică „în limitele posibilităților noastre intelectuale și spirituale, am creat un model nou de analiză a extremei drepte interbelice, pe care l-am numit viral-metamorfic”. După îndelungate frământări și căutări, autorul ne mărturisește că în final a preluat și adaptat „concepte din geologie (metamorfism), biologie și informatică (virus/viral), precum și larga sinonimie a termenilor mai sus amintiți”. Constatând și recunoscând că „termenul *metamorfism* are reverberații cu precădere în domeniul științelor pământului (geografei, geologie, geochimie ș.a.), desemnând transformarea în stare solidă a rocilor (mineralogică, chimică și structurală), sub influența căldurii (metamorfism de contact termic), a presiunii (met. dinamic), a soluțiilor metamorfozante (met. metasomatic) sau a acțiunii combinate a presiunii și temperaturii (met. dina-

mometric sau regional) - conceptul de *metamorfism* – mai relevă autorul – „incumbă” o sinonimie de înțelesuri: *meta=dincolo de; morph=formă*; adaptare, alterare, avatar, conversiune, deghizare, evoluție, revoluție, modificare, mutație, prefacere, preschimbare, reconversie, renovare, restructurare, schimbare, transformare, transmutare, tranziție, variație etc. În același timp, cuvântul *virus* are și el o sinonimie diversă: sensuri biologice – agent patogen, invizibil cu ochiul liber, care provoacă boli infecțioase; sensuri figurative – agent de contagiune, sursă a unui rău moral; sensuri informatice – program de calculator care posedă capacitatea de autoreplicare (autocopiare) destinat perturbării funcțiilor computerului. Alte înțelesuri mai sunt: factor distructiv, boală, nenorocire, infecție, contaminare, pervertire etc.

Ne aflăm, credem, în fața unei vaste lucrări, cu abordări și obiective științifice cvasi-exhaustive, ce formează un vast caleidoscop enciclopedic, cu gânditori, cărți, idei despre extrema dreaptă, o problematică văzută din variate unghiuri de vedere – care desemnează, de obicei, titluri de capitole sau subcapitole, precum: *Originile antimoderne și anti-iluministe ale extremei drepte, Ideologia, Iraționalism, Iraționalism românesc, Elitism, Darwinism social, Rasism* etc.

Capitolul I, de pildă, are următoarea structură complexă:

Originile antimoderne și anti-iluministe ale extremei drepte;
I.1.1 Anti-modernitatea ariei ideologice aflate la originea extremei drepte; I.1.2. Contrarevoluția; I.1.3. Anti-iluminismul; I.1.4. Pesimismul; I.1.5. Păcatul originar; I.2. Filosofi și gânditori anti-ilumiști: Edmund Burke, Georg Wilhelm Friedrich Hegel, Karl Marx, Friedrich Engels, Friedrich Nietzsche, Thomas Carlyle; I.2.1. Edmund Burke. Repere biografice și bibliografice; I.2.2. Ideile politice ale lui Burke; I.2.3. Patriotismul lui Burke; I.2.4. Burke și rațiunea de stat; I.2.5. Burke și legea naturală; I.2.6. Atitudinea față de religie; I.2.7. Calea de mijloc; I.2.8. Suveranitate și constituționalism; I.2.9. Statul și obligația politică; I.3. Georg Wilhelm Friedrich Hegel. Repere biografice și bibliografice; I.3.1. Idei politice și filosofice; I.3.2. Istoria nemijlocită; I.3.3. Istoria reflectată; I.3.4. Istoria filosofică; I.3.5. Spirit și dialectică; I.3.6. Proprietatea; I.3.7. Socie-

tatea civilă; I.3.8. Statul; I.3.9. Hegel și romantismul; I.3.10. Naționalismul; I.4. Raportarea antinomică extrema stângă/extrema dreaptă. De la marxism la stalinism și fascism; I.4.1. Concepte și termeni-cheie ai marxismului; I.4.2. Leninismul; I.4.3. Marxism-leninismul; I.4.4. Stalinismul; I.4.5. Fascismul – „a treia cale”; I.4.6. Neomarxism versus fascism; I.5. Friedrich Nietzsche. Repere biografice și bibliografice; I.5.1. Idei esențiale; I.5.2. Simboluri; I.5.3. Reflectarea ideilor nietzscheene în totalitarismul de dreapta; I.5.4. Voința de putere; I.5.5. De la Supraomul lui Nietzsche la Übermensch-ul nazist; I.5.6. Religia; I.5.7. Binele și Răul - de la viziunea nietzscheană la viziunea totalitară; I.5.8. Comparație Friedrich Nietzsche – Thomas Carlyle. Supraomul și Eroul; I.5.9. Deosebiri între Nietzsche și Carlyle; I.5.10. Același Stăpân – două modele: Supraomul și Eroul; I.5.11. Autonegarea (autosuprimarea) iudaismului; I.5.12. Autosuprimarea creștinismului; I.5.13. Autosuprimarea credinței creștine; I.5.14. Autosuprimarea moralei ca morală; I.5.15. Thomas Carlyle și Cultul Eroilor

În capitolul al II-lea, intitulat *Ideologia – de la pluralism la totalitarism*, autorul păstrează același nivel de complexitate urmărind elemente precum:

II.1.1. Câteva definiții sintetice; II.1.2. Precizări conceptuale; II.2. Perspective de analiză ale ideologiei – socio-cognitivă, socială, discursivă; II.2.1. Analiza socio-cognitivă; II.2.2. Analiza socială; II.2.3. Analiza discursivă; II.3. Caractere ale ideologiei; II.3.1. Caracterul cognitiv; II.3.2. Caracterul social; II.3.3. Caracterul socio-cognitiv; II.3.4. Caracterul non-alethic; II.3.5. Caracterul complexității graduale; II.3.6. Caracterul contextual-variabil; II.3.7. Caracterul general-abstract; II.4. Cadrul comprehensiv ale atributelor ideologiei totalitare de dreapta; II.4.1. Localizarea; II.4.1.1. Gândire; II.4.1.2. Limbaj; II.4.1.3. Comportament; II.4.2. Problema; II.4.2.1. Politica; II.4.2.2. Puterea democratică versus puterea totalitară; II.4.2.3. Puterea totalitară ca manifestare politică a ideologiei negaționiste, viral-metamorfe; II.4.2.4. Lumea în întregul său; II.4.3. Subiectul; II.4.3.1. Clasa socială/grup social/individ; II.4.4. Poziția; II.4.4.1. Dominantă; II.4.4.2. Subordonată; II.5. Funcția; II.5.1. Explicația; II.5.2. Represiunea; II.5.3.

Integrarea; II.5.4. Motivarea; II.5.5. Legitimarea; II.6. Motivația; II.6.1. Bazată pe interese; II.6.2. Lipsită de interese; II.6.3. Non-experiență (fără interese pe termen scurt); II.7. Structura cognitivă/afectivă; II.7.1. Coerență (internă); II.7.2. Contrast (extern); II.7.3. Abstracție; II.7.4. Specificitate; II.7.5. Ierarhie; II.7.6. Stabilitate; II.7.7. Cunoaștere (politică și socială); II.7.8. Sofisticare; II.7.9. Facticitate; II.7.10. Simplitate; II.7.11. Distorsiune; II.7.12. Convingere; II.7.13. Nesinceritate; II.7.14. Dogmatism; II.7.15. Conștientă; II.7.16. Inconștientă; II.8. Definirea ideologiei ca sistem de credințe; II.9. Ideologia în cadrul teoriei politice; II.9.1. Tradiția marxistă a ideologiei; II.9.2. Tradiția non-marxistă a ideologiei; II.14. Categoriile de ideologii; II.15. Caracterul antipolitic al totalitarismului; II.16. Ideologia ca religie politică; II.17. Totalitarismul ca instrument analitic. Modalități de analiză a totalitarismelor; II.18. Privire empirică asupra totalitarismului. Șase condiții necesare pentru existența totalitarismului; II.19. Trei niveluri de analiză comparativă a totalitarismului de stânga și de dreapta; II. 20. Personalitatea totalitară ca homo ideologicus; II. 21. Sistemul de credință-necredință; II.22. Ideologia și imaginarul politic; II.23. În ce constă puterea imaginarului?; II.24. Politică și simboluri; II. 25. Raportarea la mit în era modernității.

Cercetând și prezentând multitudinea gânditorilor lumii moderne despre extrema dreaptă, VLAD GAFIȚA analizează, evaluează și integrează în lucrarea sa, așa cum era firesc, și o pleiadă de reprezentanți ai României întregite, din perioada interbelică, pe care-i încadrează sub titlul *Iraționalismul românesc*. În formularea autorului, acest aspect complex – și deloc ușor de abordat – este prezentat și rezumat astfel: *Iraționalismul românesc în perioada interbelică; Nae Ionescu – repere biografice, concepție politică și ideologică; Influențe filosofice asupra operei lui N. Ionescu – F. Nietzsche și S. Kirkegaard; Gândirea iraționalistă și influențe nietzscheene la Mircea Eliade; Convertirea la legionarism a lui Mircea Eliade; Emil Cioran între iraționalism, existențialism, nihilism și totalitarism de dreapta; Constantin Noica – repere biografice, concepție filosofică și politică; Vasile Lovinescu (1905-1984)*. Cu aceeași responsabilitate pentru adevăr, atent și prudent în tot ceea

ce scrie, Vlad Gafița relevă că gânditorii români la care se referă, având influențe iraționaliste și existențialiste, aparțin *generației anilor '30*. Aceștia au făcut parte din Asociația de arte, literă și filozofie, grupată și afirmată în jurul revistei „*Criterion*” (1932 - 1934). Ea fusese creată, după model american, de criticul de artă, eseistul și memorialistul *Petru Comarnescu*. Membrii acestei grupări făceau parte din elita intelectualilor români care pregăteau și susțineau prelegeri publice despre cele mai de seamă personalități sau personaje istorice ale lumii contemporane ca: Marcel Proust, Sigmund Freud, André Gide, V. I. Lenin, Charles Chaplin, Benito Mussolini etc.

Acuzând „vechea generație” de o anumită „amorțeală” și „autosuficiență”, noua generație se orienta spre un existențialism de factură religioasă, spirituală și către un autohtonism, care trebuia să se elibereze de politicianism, demagogie și populism ieftin.

În ceea ce-l privește pe savantul *Mircea Eliade*, în lumea sa spirituală, ideile iraționale coexistau cu cele raționale – așa cum îl aprecia un coleg de generație, *Petre Țuțea*, când scria că în opera sa ideatică, sacrul și profanul se regăseau într-o sinteză de natură dialectică. Problema *convertirii lui Eliade la legionarism* – o controversă îndelungată și încă neîncheiată (ne referim la speculațiile cu privire la neacordarea Premiului Nobel din cauza apropierea sa din tinerețe de Mișcarea Legionară) – ține, mai ales, așa cum arată și VLAD GAFIȚA, de aspirația acestuia către o purificare morală, de respingere a politicianismului, a demagogiei și a defectelor democrației românești, de faptul că Eliade prețuia la legionari spiritualismul și morala creștin-ortodoxă. În problema antisemitismului, Mircea Eliade afirma că *damnarea evreilor* ar trebui să aparțină lui Dumnezeu, nu oamenilor, și că antisemitismul ar trebui abordat la nivel economic, nu în plan metafizic – așa cum susțineau odinioară B. P. Hașdeu, Mihai Eminescu și Vasile Conta, adoptându-se acea „soluție” de tip *numerus clausus*.

Românismul, susținea Eliade, nu putea și nu trebuia considerat o variantă a fascismului sau a nazismului, ci o formă specifică de *mesianism*. Oficial, vreme de un deceniu, Mircea Eliade nu s-a apropiat nici de legionari, nici de mișcarea acestora. A elogiat

însă, în 1937, sacrificiul lui Ioan Moța și Vasile Marin și mai ales „victoria” Legiunii în alegerile parlamentare, care le-au adus legionarilor 16% din voturi și locul al III-lea între partidele politice ale țării. Arestat la 14 iulie 1938, alături de Nae Ionescu și „internat” în lagărul pentru legionari de la Miercurea Ciuc, Eliade a refuzat să dea o declarație scrisă prin care să se decică de *Legiune*, dar a scăpat de arest fiindcă era bolnav de plămâni și a fost transferat la Sanatoriul de la Moroieni. Autorul l-a considerat „convertit” la această mișcare de extremă dreaptă, fiindcă prin „scrierile sale din tinerețe a contribuit atât la propagarea, cât și la îmbogățirea ideologiei Gărzii de Fier” (p. 306, manuscris).

III.

Cartea lui VLAD GAFIȚA e o carte de învățătură pentru inimă și minte.

Ea este o temerară invitație la lectură și meditație. E o exemplară pledoarie pentru moderație și democrație, pentru acuzarea și condamnarea pe tărâm politic a oricărei forme de extremism, fie el de dreapta sau de stânga.

Cartea aceasta, atent și prudent pregătită, îndelung elaborată, bine gândită și temeinic ordonată, cu o inedită teorie și metodologie științifică de lucru, este scrisă cu inima și cu mintea, într-un limbaj curat, academic, plin de vibrațiile sufletului și luminile unei minți inteligente, cultivate, animate de cele mai înalte idealuri umane; ea merită să devină un neprețuit dar și îndreptar al tineretului studios de astăzi și de mâine.

Prof. univ. dr. Mihai Iacobescu
5 august 2018